

SZAKMAI ZÁRÓJELENTÉS

MeH-MTA együttműködés keretében folytatott Gyermekszegénység elleni Nemzeti Program kidolgozásának munkálatairól (2006. január 1. – 2007. március 31.)

A MeH-MTA együttműködés központi célja olyan Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program kimunkálása volt, amely formailag és tartalmilag alkalmas arra, hogy egy Országgyűlési Határozat alapja legyen. A cél megvalósult. A Parlament 2007 májusában elfogadta az *Országgyűlési Határozatot a „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégiáról, 2007–2032.* A másik – gyakorlati - cél az volt, hogy az MTA Gyerekprogram Iroda részvételével elinduljon egy alkalmazási kísérlet. Ez a cél is megvalósult, Szécsény kistérségben elindult a Szécsényi Gyerekesély Program.

A Szakmai Zárójelentés a célokról és az azok elérése érdekében 2006. január és 2007. március között végzett szakmai tevékenységekről számol be.

1. „GYEP Iroda” megalakulása

A kormányfő felkérésére 2005 októberében az MTA és a MeH együttműködés keretében megkezdődött a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program kimunkálása. Létrejött a *Gyermekprogram Iroda*. Az Iroda működésének objektív feltételeit az Akadémia, a tevékenységhez szükséges eszközöket és személyi feltételeket a Program biztosítja, elhelyezése a Magyar Tudományos Akadémia Kutatóházába történt (1112 Budapest, Budaörsi út 45.)

A program kidolgozásának irányítói: vezetője Ferge Zsuzsa akadémikus, Darvas Ágnes vezető kutató. Állandó kutató: Tausz Katalin. Az Iroda igazgatását 2007 januárjáig Várnai Györgyi, azóta Hadházy Ágnes végzi. A Gyermekprogram Iroda két alkalmazott munkatársa: Farkas Zsombor tudományos kutató, valamint Koncz Krisztina programtitkár. A Programiroda koordinálja a részt vevő szakemberek, szakértők tevékenységét. Az állandó, illetve (a szécsényi program kapcsán) folyamatosan együttműködő munkatársak névsorát az *1.sz. melléklet* tartalmazza. A program működéséhez szükséges pénzügyi feladatokat az MTA Közgazdaságtudományi Intézet Gazdasági osztálya látja el.

2. Első három évre vonatkozó részletes Program

A program készítése 2005 novemberében indult. 2006. január végéig több száz szakember és civil segített a Rövid Program elkészítésében: pedagógus, orvos, szociális munkás, jogász, gyermekvédő, kutató, közigazgatási szakember, gyerekekért és szegényekért dolgozó civil szervezet, gyerekek kisebb nagyobb csoportjai. 2006 februárjától a Program szövege a GYEP honlapján nyilvános vitára került. 2006. március 1-jére elkészült a Gyermekszegénység elleni Nemzeti Programon belül a Rövid, hároméves Program és a következő kiegészítő dokumentumok:

- ❖ A gyermekszegénység néhány metszete (háttérelmezés)
- ❖ Meggondolások a források elosztásáról
- ❖ Jogszabályi háttér
- ❖ ENSZ Egyezmény a Gyermek jogairól
- ❖ Rövid Program megvalósításának költségbeclése
- ❖ Összefüggések a Nemzeti Fejlesztési Tervvel és más országos programokkal

A Programot a miniszterelnök 2006. március 21-én sajtótájékoztatón mutatta be a szaktárcák és a szakma számos képviselőjének részvételével. A miniszterelnök a tájékoztatón elmondta, hogy „ezen Program bázisán meg kell alkotni a gyermekszegénység elleni kormányzati programot, amely mögé egy megfelelő szintű parlamenti döntést kell hozni...ennek a kormányzati programnak a megalkotása a kormányalakítást követő első rövid időszaknak lesz a feladata.” A gyermekszegénység elleni, illetve „gyermekesély” program nyomatékosan szerepelt a 2006-ban megalakult kormány programjában, az Új Magyarország Fejlesztési Tervben, illetve a 2007 februárjában bejelentett, az ÚMFT-hez kapcsolódó zászlóshajók között. A „Gyermekesély Zászlóshajó” volt az első megnevezett zászlóshajó.

2006. és 2007. folyamán egyrészt az Iroda közreműködött az Országgyűlési Határozat előkészítésében, másrészt az ÚMFT-hez kapcsolódó, forrás-elosztó munkálatokban.

3. Kutatások, adat- és információgyűjtés, másodlagos feldolgozások

A Gyermekesély Programhoz kapcsolódó eredeti kutatások, az Iroda munkatársai által készített, illetve más szakemberektől megrendelt tanulmányok, az adat- és információgyűjtések, a háttér-kutatások, illetve az Iroda által megrendelt fordítások (tömörítések) jegyzékét a csatolt 2. sz. *Melléklet* tartalmazza. Valamennyi elkészült kutatási jelentést és tanulmányt az átadott CD-n rögzítettünk. E jelentésben csak a legfontosabb kutatásokról adunk rövid tájékoztatást. Csupán mintaként néhány kutatási jelentést és tanulmányt nyomtatott formában is átadunk.

❖ *Kérdőíves vizsgálat a gyermekszegénységről*

A kirekesztés folyamatait, a szegénység és gyermekszegénység alakulását feltáró országos reprezentatív kutatás. Az első ilyen vizsgálat 2001-ben történt (az ILO felkérésére). A 2006. szeptember-októberben lefolytatott adatfelvétel részben a 2001. óta történt változásokat kutatja, részben – és főként – arra szolgál, hogy rögzítse a Gyermekprogram megindulásakor érvényes kiinduló állapotot. Ezzel lehetővé teszi a program hatásainak nyomon követését, az indikátorok rögzítését. A 2006. évi kutatás sajátossága, hogy a szegénység részletes vizsgálata mellett a jelenséget a teljes struktúrában helyezi el. (A kutatáshoz az adatfelvételt a Szonda-Ipsos végezte.) A kutatási jelentés első változata 2007 májusában készül el. (A feldolgozás és elemzés Bass László, Darvas Ágnes, Ferge Zsuzsa és Tausz Katalin munkája.)

❖ *Az esélyegyenlőtlenségek dinamikája*

A Budapesti Longitudinális Fejlődésvizsgálat eredményei a gyermekek szocializációjának társadalmi meghatározottságáról. A kutatás a Ranschburg Jenő által indított, 25 évet átfogó adatgyűjtésből nyert információkat először dolgozza fel. Az újrafeldolgozást és elemzést Bass László végezte el. (CD-n mellékelve)

❖ *A gyermekek egészségi állapotának összefüggése szociális helyzetükkel*

A vizsgálat dr. Schuler Dezső professzor kezdeményezésére indult, és az első ilyen jellegű magyar vizsgálat. Jellege *pilot-study*, amelyet a Gyermekprogram a SOTE II. sz. Gyermekklinikával, valamint az Országos Gyermek Egészségügyi Intézettel közösen végzett. Az adatfelvételek és azok feldolgozása két helyszínen történt 2006 őszén. Az előzetes jelentés elkészült: Dr. Aszmann Anna, Dr. Páll Gabriella, Hadházy Ágnes, Póti Viktória, Dr. Constantin Tamás, Dr. Schuler Dezső (2006) *A gyerekek egészségi állapota és szociális helyzete közötti összefüggés*. (CD-n mellékelve)

❖ *Kérdőíves vizsgálat pedagógusok körében*

Kérdőíves vizsgálat segítségével megkérdeztük a pedagógusokat arról, hogy mi a véleményük a Program fő céljairól és közvetlen környezetükben, az iskolájukban milyen tapasztalataik vannak a gyermekszegénység különböző formáival és következményeivel kapcsolatosan. A kérdőívet két szakmai orgánium, a *Mentor* és *Köznevelés* című folyóiratok segítségével, a Program közlésével együtt juttattuk el a pedagógusokhoz. A visszaérkezett kérdőívek feldolgozását és elemzését Hadházy Ágnes végezte el. (CD-n mellékelve.)

4. A Rövid Program megvalósításának alkalmazási kísérlete

Az alkalmazási kísérlet célja, hogy egy kistérségben a gyakorlatban elkezdjük ellenőrizni a szakmailag kidolgozott Program megvalósíthatóságát, felmérjük az esetleges módosítási szükségletet. A kísérlet helyszíne Szécsény kistérség, amely 2006-ban egyike volt a 42 leghátrányosabb helyzetű kistérségnek. Számos paramétere (Budapestről viszonylag könnyű elérhetőség, viszonylag áttekinthető szerkezet, kezelhető nagyságrendek, gyermekszám, 13 település, 20 ezer fős lakosság, jelentős roma népesség) miatt választottuk ezt a terepet.

A kísérletet augusztus elsején indítottuk, és 3 évre tervezzük. A kísérlet megvalósításához az első nyolc hónapban, azaz március végéig:

- összegyűjtöttük a kistérségre vonatkozó elérhető dokumentációt;
- megszereztük a kistérség valamennyi településének együttműködési szándékát;
- létrehoztuk azt a szakmai teamet, amely a kistérségben a helyi lakossággal együttműködve irányítja a megvalósítást;
- megkezdtük a helybeliekkel együtt a szükségletek felmérését. Az első felmérések feldolgozása megtörtént;
- a team tagjai több alkalommal felkerestek minden települést;
- a kistérség vezetőivel együtt megtörtént a helyi és kistérségi prioritások meghatározása
- a kistérséggel konzorciumban 2006. szeptemberében beadásra került egy ún. „Norvég pályázat”, (EGT és Norvég Finanszírozási Mechanizmusok keretében meghirdetett pályázat), amelynek sikere esetén 250 millió Ft forrás állna rendelkezésre a program megvalósításához.

Jelentősebb források megnyílásáig az Iroda költségvetéséből, a kistérség településeinek segítségével, valamint néhány adományból elindítottuk a Szakértői Csoport működését, és megkezdtük néhány területen a gyakorlati munkát.

A kistérségi tapasztalatokat egy első kézikönyvben összefoglaltuk. A kötetet és néhány fontosabb mellékletét kinyomtatva, az egészet CD-n mellékeljük. Munkacíme: „Legyen jobb a gyerekeknek” Nemzeti Stratégia kistérségekre alkalmazása. Az első alkalmazási kísérlet hátterének, tapasztalatainak összefoglalása gyakorlati alkalmazás céljaira. Ez tartalmazza a helyi alkalmazási kísérletek általános és konkrét céljait, elveit; a kísérlet előkészítésének folyamatát; a megvalósítás menetének leírását, módszereit, csomópontjait; a nyolc hónap alatt elért eredményeket, elindított munkákat.

5. A program nyilvánosságának biztosítása

A Program széles körű társadalmi ismertetése és vitája különböző eszközökkel és módszerekkel folyamatosan történik. 2006 februárja óta működik a Program honlapja (www.gyerekszegenyseg.hu, www.gyerekesely.hu).

A médiumokkal való kapcsolat kétirányú – az Iroda, vagy a médiumok a kezdeményezők. Eddig a gyakoribb eset az, hogy napi-és hetilapok, rádió-és televíziós adók keresik az Irodát, illetve munkatársait, és kérnek interjút, nyilatkozatot, tanulmányt. Eddig mintegy száz médiaesemény történt. .

2006. márciusa óta az ország különböző településein igen szerteágazó helyszíneken a Program készítésében részt vevő kutatók előadások során ismertették a terveket. 2007 áprilisáig mintegy 50 előadást tartottak a munkatársak, nem számítva a szécsényi kistérségi működést. 2006. októberében kerül megrendezésre egy konferencia a Magyar Szegénységellenes Hálózattal közösen a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program problémáiról és várható hatásairól. 2006. december 18-án a Gyermekesély Programiroda a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézettel közösen szervezett konferenciát Legyen jobb a gyerekeknek! Gyermekesély és fejlesztések címmel.

2007 márciusában terveztük indítani a „Legyen jobb...” gyermekesély füzetek tanulmánysorozatát. Ezek kiadását csak a 2007. évi források megnyílása után tudjuk finanszírozni.

Ferge Zsuzsa
Kutatásvezető

Budapest, 2007 április 30.

1. sz. Melléklet

az MTA Gyermekesély Program 2007. évi szakmai zárójelentéséhez

Gyermekesély Program

**MTA Gyermekesély Programban folyamatosan résztvevő munkatársak
2006. január – 2007. április**

MTA Gyermekprogram Iroda munkatársai	
Ferge Zsuzsa	Kutatásvezető
Várnai György	Program igazgató, 2007. januárig
Hadházy Ágnes	Program igazgató, 2007. januártól
Darvas Ágnes	Vezető kutató
Tausz Katalin	Állandó kutató
Farkas Zsombor	Tudományos kutató
Koncz Krisztina	Programtitkár
A Szécsényi Gyermekesély Program szakértőinek névsora (2006 szeptembertől)	
Nagy Kálmán	Projekt menedzser (az első hat hónapban)
Kecskés Éva	Krónikás
Ferge Sándor	Információs társadalom
Beke Márton	Ifjúságfejlesztés
Vég Zoltán Ákos	Közoktatás
Molnár Éva	Foglalkoztatás (2007. márciusig)
Szomor Éva	Korai képességgondozás
Németh László	Közösségfelmérés
Bass László	Kérdőíves adatfelvétel, monitoring
A Szécsényi Gyermekesély Program kistérségi munkatársai	
Gonda Gabriella	
Simon Mihály	
	Foglalkoztatási szakember bekapcsolása folyamatban

2. sz. Melléklet

az MTA Gyermekesély Program 2007. évi szakmai zárójelentéséhez

Gyermekesély Program

Tanulmányok és kutatások jegyzéke (2006. január – 2007. február)

1. A Gyermekesély Program keretében végzett kutatások

A gyermekek helyzetéről általában

- Bass László (2006) *Az esélyegyenlőtlenségek dinamikája. A Budapesti Longitudinális Fejlődésvizsgálat eredményei a gyermekek szocializációjának társadalmi meghatározottságáról.*
- Bass László (2007) *Szegény gyerekek. A Szécsényi kistérségben végzett kérdőíves adatfelvétel előzetes eredményei.*
- Bass László, Darvas Ágnes, Ferge Zsuzsa, Tausz Katalin (2007) *2006-os szegénységvizsgálat (ILO 3 –Szonda)*
- Farkas Zsuzsanna (2006) *Tények és vélemények. Az óvodai és iskolai étkeztetés, napközi.*

Egyes szakkérdésekről

- Dr. Aszmann Anna, Dr. Páll Gabriella, Hadházy Ágnes, Póti Viktória, Dr. Constantin Tamás, Dr. Schuler Dezső (2006) *A gyerekek egészségi állapota és szociális helyzete közötti összefüggés. Pilot-study.*
- Hadházy Ágnes (2006) *Pedagógusok véleménye a Gyermekprogramról postai kérdőív alapján*

2. A Gyermekesély Program keretében elkészült tanulmányok

A gyermekek helyzetéről általában

- Bihari Zsuzsanna, Kovács Katalin (2006) *Gyermekszegénység vidéken. Magas szegénységi kockázatú települések a magyar településállományban. Településtipológia és rangsor. MTA Regionális Kutatások Központja, Térségfejlesztési Kutatások Osztálya.*
- Darvas Ágnes, Tausz Katalin (2007) *Gyerekek helyzete Magyarországon (Összefoglaló)*
- Havasi Éva (2006) *A gyermekes háztartásokban élők főbb jellemzői, különös tekintettel a szegénységben élőkre.*
- Szilvási Léna (2006) *Ígéretes kezdeményezések. (Jó gyakorlatok gyűjtése)*
- Szilvási Léna (2006) *Gyermekszegénység programok. Legjobb gyakorlatok.*
- Tausz Katalin (2006) *A gyermeki szükségletek.*

Egyes szakkérdésekről

- Bányai Emőke (2006) *A Biztos Kezdet modellkísérleti program tapasztalatai, kiterjesztésének lehetőségei.*
- Ferge Sándor (2006) *Az információ, mint horizontális prioritás.*
- Forgács Nóra (2006) *Jogsabályi háttér. A Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Program mögött húzódó jogszabályi háttér áttekintése.*
- Herczog Mária (2007) *A szakellátás és deinstitutionalizáció külföldi gyakorlata; Magyarországon hasznosítható tapasztalatok*
- Herczog Mária (2007) *A különböző szociális szakmák kiegészítő képzési szükségletei*
- Iván Orsolya (2006) *Helyzetkép a gyámügyi igazgatás egy területéről. Az átmeneti nevelésbe vétel elemzése egy városi gyámhivatal gyakorlatán keresztül.*
- Iván Orsolya (2006) *Jogsabályi környezet elemzése. Gázártámogatás és képzési hozzájárulás.*
- Krémer Balázs (2006) *Gyermekszegénység és foglalkoztatáspolitikai.*
- Németh László (2006) *Gyermekszegénység monitorozási, értékelési eljárásnak kialakítására javaslat.*
- Pataki Éva, Somorjai Ildikó, Bányai Emőke, Bugarszki Zsolt, Csató Zsuzsa, Farkas Zsuzsa, Péterné Molnár Gizella, Vajda Zsolt (2006) *Szolgáltatásokkal a gyermekszegénység ellen. Szolgáltatásfejlesztési koncepció a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Programhoz.*

3. A Gyermekesély Programhoz kapcsolódó adat- és információgyűjtések

- *A gyermekekre vonatkozó II. világháború előtti statisztikai adatgyűjtések dokumentációja.*
- Bányai Viola (2006) *Bibliográfia a gyermekekre vonatkozó statisztikai és statisztikát tartalmazó kiadványokból.* (KSH Könyvtár és Levéltár állományából raktári jelzettel)
- *Gyermekek ismeretei, véleménye a szegénységről, elvárásaik a gyermekszegénység elleni programmal kapcsolatban.* (Oláh Anna, Pletser Ágnes)
- *Gyermekekre vonatkozó, összehasonlító adatok 1994-2004 között.*
- *Bibliográfia A gyermekszegénységgel (szegénységgel általában) kapcsolatos 2000 után készült anyagokról*

4. A Gyermekesély Programhoz kapcsolódó háttérkutatások

- Bass László (2005) *Egy év – szociális problémák változása egy hátrányos helyzetű kistérségben.*
- Demeter Endre, Antal Tibor, Hordósy Rita, Lippényi Zoltán, Lőrántffy Andrea, Susánszky Pál, Somi Gábor, Sente Thomas, Szöcs Máté, Zeöld Zsombor (2006) *A gyermekszegénység percepciója a csepeli pedagógusok körében.* ELTE Társadalomtudományi Szakkollégium
- Socius Társadalomtudományi Szakkollégium Egyesület (2006) *Éjjéli pingpong. Esettanulmány a Magyarországi Éjjéli Sportbajnokság Egyesületről.* Kutatási beszámoló.

5. Fordítások

- Andreas Kocke és Thomas Lampert (é.n.) *Szegénység gyermek-és fiatalokban.* Robert Koch Intézet Szövetségi Statisztikai Hivatal
- *A gyermekek és fiatalok érdekében hozott intézkedések indikátorai Angliában.* (2006)
- *Minden Gyerek Számít – Every Child Matters.* A brit parlamentnek 2003 szeptemberében benyújtott Zöldkönyv (Green Paper) bevezetőjének és vezetői összefoglalójának magyar fordítása. (2006.)